

Ακανθού

Η Ακανθού από την αυλή του σχολείου

Με τη θάλασσα της Κιθικήας να της γιγνεί τα βορεινά ακρογιάλια και την οροσειρά του Πενταδάκτυλου να τη φρουρεί αδιάκοπα από τα νότια, η κωμόπολη της Ακανθούς βρίσκεται απλωμένη σε μια στενόμακρη (50 τ. χιλιόμετρα) ηωρίδα της βόρειας παραλίας της Κύπρου, εδώ και 3000 χρόνια.

Μια κωμόπολη που της έχουν απλόχερα χαριστεί οι φυσικές χάρες και χαρές όσες σε καμιάν άλλη περιοχή. Κτισμένη σ' ένα υψόμετρο 200-250 μέτρων και με ψηλότερη βουνοκορφή τον Όλυμπο (ύψους 740μ.) νίγεται στο πράσινο που τη συντροφεύει ολόχρονα.

Οι περίπου 1400 εναπομείναντες

κάτοικοί του (υπήρχαν και άλλοι 1700 μετανάστες) μάχονταν ώρες ατέλειωτες να μερέψουν τη μεγαλύτερη σε έκταση - πρώτη σ' όλη την επαρχία Αμμοχώστου - καλλιεργήσιμη γη της Ακανθούς. Πέραν από την ασφυκτική παρουσία των χαρουπιών και των ελιών, που κατάκλυζαν και την πιο απόκρημνη πηλιά της περιοχής του χωριού, κάνοντας την Ακανθού παγκύπρια γνωστή σαν το πρώτο λαδοχώρι, τα κηπευτικά, όπως αγγουράκια, μελιτζάνες, ντομάτες, κολλοκύθια κ.ά. παραγέμιζαν τον ενδιάμεσό της χώρο.

Εκτός απ' όλα αυτά και παρόλο τον περιορισμό της ακαθλιέργητης γης, η σπορά σιτηρών αποτελούσε μian άλλη

σοβαρή ενασχόληση των Ακαθιωτών που καυχόνταν για την ποιότητα της σοδειάς τους. Επιπρόσθετα οι σε οικογενειακό επίπεδο μικροκαλλιέργειες πατατών, κουκιών, κρεμμυδιών και διάφορων φρούτων καθιστούσαν την Ακανθού όχι μόνο αυτάρκη μα και την τοποθετούσαν σε μια αξιοζήλευτη θέση από πλευράς βιοτικού επιπέδου, πλήρους απασχόλησης και ψηλού κατά κεφαλήν εισοδήματος. Αυτή η αξιόλογη γεωργική ανάπτυξη οφειλιόταν τόσο στην πλούσια, εύφορη γη, την εργατικότητα των κατοίκων, όσο και την αρκετά ικανοποιητική βροχόπτωση που ανερχόταν ετήσια γύρω στα 530 χιλιοστόμετρα.

Τα τελευταία χρόνια πριν το 1974 είχαν κατασκευαστεί αρκετά εμπλουτιστικά φράγματα για να ενισχύουν τα δεκάδες πηγάδια που εξυπηρετούσαν κυρίως τις φυτείες κηπευτικών.

Την όλη οικονομική εικόνα συμπλήρωναν μικρές και μεγάλες κτηνοτροφικές μονάδες παγκύπριας εμβέλειας στις οποίες εκτρέφοντο χιλιάδες κοτόπουλα, χοίροι και αιγοπρόβατα. Αυτές οι μονάδες απασχολούσαν ένα μεγάλο αριθμό εργατικού δυναμικού, τόσο Ακαθιωτών όσο και από τα γειτονικά χωριά.

Αυτονόπτο είναι πως η πρόκληση της θάλασσας θα έφερνε στα νερά της και μια σεβαστή ομάδα που θα εναπόθεταν τη ζήση της οικογένειάς τους στην «καλή ψαριά». Περίπου δέκα οικογένειες είχαν ως κύρια ενασχόληση την αλιεία. Τα τελευταία χρόνια μια βελτίωση του ψαρολίμανου του Αρχαγγέλιου ανακούφισε τους ψαράδες που βρήκαν ένα άνετο αλιευτικό καταφύγιο.

Όσο όμως πυκνόφυτη είναι η καλλιιεργήσιμη γη της Ακανθούς άλλο τόσο τα επιβλητικά βουνά της στα οποία κυριαρχούσε το πεύκο, η αντρουκλιά,

*Το παλιό και το νέο σχολείο
(στη φωτογραφία ο οραματιστής της ανέγερσης
του νέου σχολείου Μ. Φοινιάς*

η σκοινιά, η μερσινιά, η δάφνη, η λυγαριά, οι αγκαθιές, τα λογής-λογής χαμόκλαδα και αγριοθούλουδα με ξέχωρη τη φτέρη, το κυκλάμινο, τους αγριονάρκισσους, τις πασχαλιές, τις ανεμώνες τις αναθρίκες και τις χαχομηλιές.

Ακόμα και στην ονομασία της Ακανθούς μπλέκεται ο φυτικός κόσμος,

αφού η παράδοση θέλει την αγκαθιά να δίνει κατάλυμα στη νύμφη Ανθούσα, που κατέφευγε εκεί κυνηγημένη από τη μάνητα των Σαρακηνών, οι οποίοι αφού διέλιυσαν το γάμο της κοπέλας που γινόταν στο συνοικισμό «Κουφός», 3 χιλ. δυτικά του σημερινού χωριού, ηεηλήτησαν και το συνοικισμό (Αγκαθιά+Ανθούσα-Ακανθούσα-Ακανθού). Είναι γνωστή η παράδοση αυτή που θέλει τους Σαρακηνούς να φιλοξενούνται στο γάμο και να προδίδονται στο μεθύσι τους όταν ήνεε στη γλώσσα τους:

**Όσπου στέκει το φεγγάρι
στέκει η νύμφη στο καμάρι,
κι άμα φύγει το φεγγάρι,
πάει η νύμφη στο καράβι.**

Η αναγνώριση των προθέσεων των Σαρακηνών από συγχωριανό που γνώριζε τη γλώσσα τους έδωσε την ευκαιρία στο γαμπρό και τη νύμφη να διαφύγουν προς την πραγματικά πολύ ασφαλέστερη σημερινή θέση της Ακανθούς. Γιατί, τόσο οι δυο λόφοι Μαντρί και Βίκηλα που την έκρυβαν από τη θάλασσα, όσο και η Μάνα του νερού, έδιναν τα εχέγγυα για τη νέα μετοίκηση.

Την όλη εικόνα των βουνών συμπλήρωνε η πλούσια πανίδα που καθιστούσε την περιοχή περιζήτητο προορισμό για όληους τους κυνηγούς. Πέραν όμως από το θήραμα με λαγούς, πέρδικες, φάσσες, τσίχλες κ.ά. υπήρχαν και οι μοναδικοί σ' όλη την Κύπρο αγέρωχοι αετοί της, που κούρνιαζαν στις πιο απόκρημνες πλαγιές των ασβεστόκτιστων κορυφών της.

Αξίζει μάλιστα να αναφερθεί η κληροδοτημένη σοβαρή παρατήρηση των Ακαθιωτών που θέλει τους γύπες της Ακανθούς να αρνούνται πεισματικά να γευτούν κάθε ψοφίμι που βρίσκεται τοποθετημένο σε δύση-ανατολή (νεκρικά) σεβόμενοι τη στάση των χριστιανών νεκρών. Όταν ασφαλώς αηλιάξει θέση τότε το κατασπαράζουν αστραπιαία.

Δεν μπορεί όμως να αντιπαρέλθει κανείς την περιγραφή του φυσικού χώρου της Ακανθούς χωρίς να μνημονεύσει τη μοναδική παρουσία τριών ξεχωριστών μνημείων της φύσης που δεν συναντούνται πουθενά αλλού στην Κύπρο.

Πρόκειται για τα «Στυλήάρκα», το «Θκιατρυπητό» και τους «Καταρράκτες». Τα «Στυλήάρκα» είναι θεόρατοι βράχοι από ασβεστόλιθο, που τρυπούν ήεε τον ουρανό με τις σουβηρές κορφές τους. Σμιημένοι από το χρόνο κι ανεμοδαρμένοι από τις τραμουντάνες έκαμαν το πετροδάσος ένα υπαίθριο μουσείο της φύσης. Τα φυτά δεν εγκατέλειψαν τους βράχους μα τους συντροφεύουν στις πιο παράξενες κι αντίξοες θέσεις.

Πιο πάνω, στην κορυφή του βουνού βρίσκεται ένας άλλος συμπαγής βράχος το «Θκιατρυπητό» με την τεράστια τρύπα του που δίνει στον επισκέπτη το μοναδικό προνόμιο να θαυμάζει ταυτόχρονα μέσα από την τρύπα τόσο τη νότια όσο και τη βορεινή θέα του Πενταδακτύλου.

Πιο δυτικά και πιο νότια τρεις συνεχό-

μενοι καταρράκτες πνιγμένοι στο πράσινο κουβαλούσαν το νερό από τις «Πλάκες» και την «Κοιτοζιά» και το έριχναν με γδούπο στην υποβλητική «κούφη της μάνας».

Η Ακανθού όμως έγινε ταυτόσημη με το θρησκευτικό της προσκύνημα, την επιβλητική εκκλησία του Χρυσοσώτηρα. Μια εκκλησία μοναδική σε αρχιτεκτονική και με ανεπανάληπτη ποιότητα εκτέλεσης έργου. Η εθελοντική εργασία όλων των χωριανών που τη θεμελίωσαν στα 1916 και την υπηρέτησαν με όλη τους τις δυνάμεις ως το 1935 τους έδωσε τη χαρά να την εγκαινιάσουν επί Αρχιεπισκόπου Λεοντίου το 1941 και να τη χαρούν για δεκαετίες αργότερα. Οι απίστευτες για την εποχή

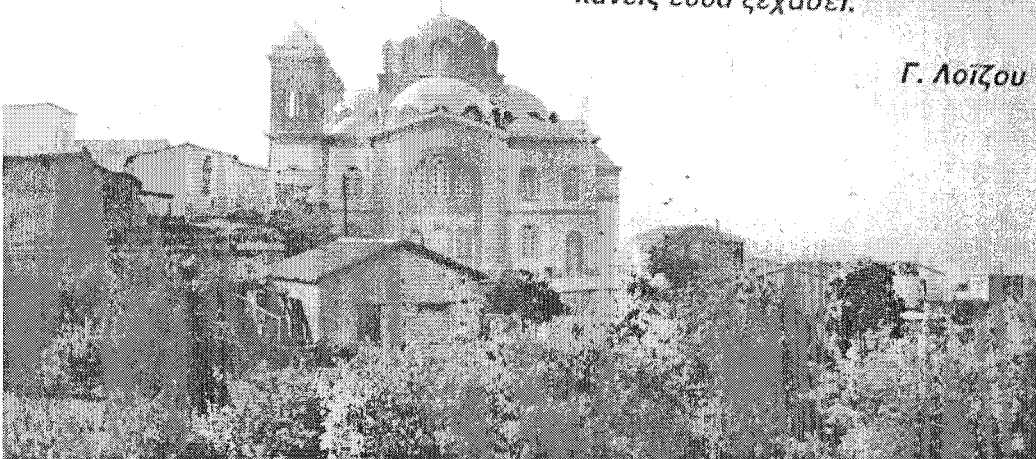
διαστάσεις της 32μ.Χ21,70μ. και ύψος 25μ. προκαλούν δέος στον κάθε επισκέπτη.

Αφιερωμένη στο Σωτήρα Χριστό, γιόρταζε κάθε 6 Αυγούστου τη μέρα της Μεταμόρφωσης του Κυρίου και προσέληκε όχι μόνο χιλιάδες πιστούς απ' όλη τα μέρη της Κύπρου αλλά αποτελούσε και ευκαιρία μεγάλης εμπορικής σύναξης, το γνωστό πανηγύρι.

Η σωστή και πρωτοποριακή για τα χρόνια εκείνα διαχείριση της τεράστιας περιουσίας της εκκλησίας-κυρίως σε ελαιώνες-κατέστησε την εκκλησία σαν τον κυριότερο χορηγό όλων των κοινωνοφελών έργων που αναλάμβανε η κοινότητα.

*Όσος τζιαιρός, τζι αν πέρασε
όσος τζιαι να περάσει
την εκκλησιάν της Ακανθούς
κανείς έθθα ξεχάσει.*

Γ. Λοίζου

Η επιβλητική εκκλησία του Χρυσοσώτηρα στην Ακανθού

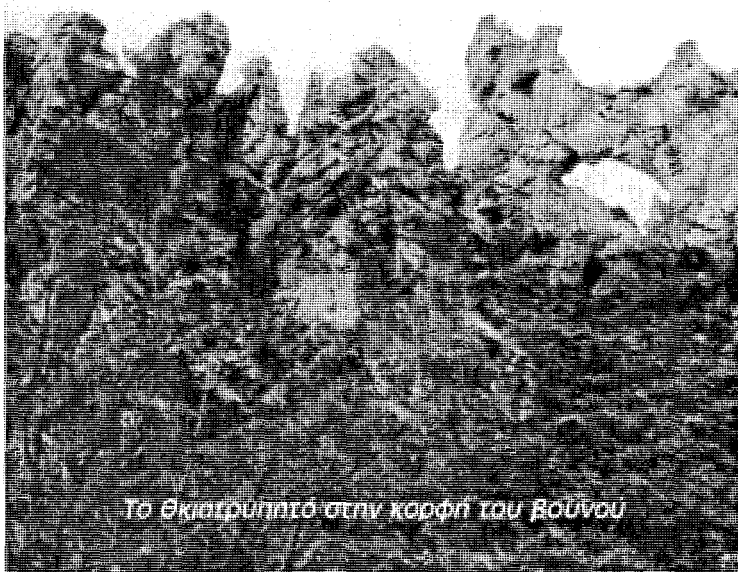
Το σχολείο, οι τρεις μεγάλες αποθήκες χαρουπιών, οι δρόμοι και άλλα έργα, καθώς και η ουσιαστική συμβολή στην οικονομική στήριξη δυσπραγούντων μεγάλωναν το αίσθημα ευγνωμοσύνης των Ακαθιωτών οι οποίοι ανταπέδιδαν την ευαρέσκειά τους με αυθόρμητη παγκοινοτική, εθελοντική εργασία για τη συγκομιδή κυρίως του ελαιόκαρπου.

Τα κοινά δε δωρεάν από την εκκλησία γεύματα, που έμοιαζαν με τις πρώτες Χριστιανικές Αγάπες σε ανταπόδοση της εθελοντικής προσφοράς, θα μείνουν χαραγμένα με ανεξίτηλο μελάνι στη μνήμη πολλών.

Τη θρησκευτική αυτή ευλάβεια και αφοσίωση των χωριανών μαρτυρούν και τα 21 ξωκλήσια που ήταν κατάσπαρτα από τα δυτικά όρια, που ήταν το χωριό Καθιογραία της επαρχίας Κερύνειας, μέχρι τα ανατολικά όρια τους, που ήταν το χωριό Φλαμούδι. Για κάθε ξωκλήσι γινόταν ιδιαίτερος γιορτασμός 1-2 φορές το χρόνο.

Ξεχωριστή θέση όμως κατέχει η βυζαντινή εκκλησία της Περγάμου, ένα κτίσμα του 11ου αιώνα με μαρτυρημένες τοιχογραφίες που έχουν δυστυχώς επικαλυφθεί. Επίσης ιδιαίτερη θέση κατέχουν τα δυο νεκροταφεία με τα αντί-

στοιχα ξωκλήσια τους, της Αγ. Φωτεινής και της Αγ. Βαρβάρας.

Το θάψιμο γίνεται στην καρφή του βουνού

Υπάρχει αναφορά στην ιστορία του Αρχιμ. Κυπριανού που αναφέρει πως ο συνεργάτης του Απ. Παύλου Επαφράς υπήρξε επίσκοπος «εις την χώραν Ακτίν Αργείων ήτοι «της Ακανθούς τα μέρη» εις την οποίαν εμαρτύρησε» Η παράδοση αυτή υπάρχει έντονη ανάμεσα στους Ακαθιώτες που νιώθουν ιδιαίτερη συγκίνηση γι' αυτό.

Αλλά και η εκκλησία του τοπικού Αγ. Μικάηλ (7 Αυγούστου) με τα κατάλοιπα της ασκητικής του βιοτής στην ομώνυμη παραλία ενισχύουν τη θρησκευτική εικόνα της Ακανθούς που διακρινόταν ιδιαίτερα για την ευλάβεια και το πνεύμα της αγάπης και της αλληλοβοήθειας.

Όλη αυτή η θρησκευτική παράδοση ήρθε σαν πνευματική εξέλιξη μιας άλληλης πολιτιστικής και πνευματικής δραστηριότητας στην περιοχή που αναπτύχθηκε μέσω του αρχαίου Ελληνικού πνεύματος. Αρχαίες πόλεις είχαν ακμάσει στην περιοχή αφήνοντας πλούσιο αρχαιοθρησκευτικό υλικό, αλλά και δίνοντας αδιαμφισβήτητα την υποδομή τους για την αποδοχή της θρησκείας της Αγάπης.

Ιστορικοί όπως ο Σακεθάριος, ο Ross, ο Αρχιμ. Κυπριανός, ο Κ. Χατζηιωάννου και άλλοι αναζητούν στην περιοχή της Ακανθούς αρχαίες πόλεις όπως το Αφροδίσιο, τη Μακαρία, την Κορώνη, την Αργείων Ακτή, τα Λιαστρικά και άλλες. Πάντως η γη της

Ακανθούς ήταν κατάσπαρτη από αρχαία ερείπια και συλημένες νεκροπόλεις. Οι έρευνες αυτές, διαστρωμένες μεταξύ τους, μαρτυρούν πως υπήρξαν οι πόλεις αυτές στον Ακανθιώτικο χώρο. Εξάλλου τα ονόματα των πόλεων αυτών σηματοδοτούνται στους χάρτες και μνημονεύονται ανάμεσα στα τοπωνύμια της περιοχής.

Ίσως όλη αυτή η θρησκευτική και πολιτιστική παράδοση της Ακανθούς συνδυασμένη με το μοναδικό πλούσιο ποικιλόμορφο και ποικιλόδοξο φυσικό

περιβάλλον να επηρέασε τη ψυχοσύνθεση των κατοίκων οι οποίοι διακρίνονται τόσο στα γράμματα όσο και στις τέχνες. Η έφεση για μόρφωση φαίνεται από παλαιότερα κείμενα και αρχεία. Ενδεικτική είναι η αναφορά προς την Υψηλήν Πύλην του διοικητή της νήσου Ισαάκ Πασά για την λειτουργία χριστιανικών

νικών σχολείων στην Κύπρο του 1860. Ανάμεσα λοιπόν στα 22 μόλις υπάρχοντα σχολεία στην Κύπρο αναφέρεται και το αλληλοδιδασκικό της Ακανθούς. Η έφεση αυτή συνεχίστηκε με τους Ακαθιώτες να φιλοδοξούν να φοιτήσουν σε όσον το δυνατό καλύτερες πανεπιστημιακές σχολές και να στοχεύουν κυρίως να πετύχουν στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες για δάσκαλοι. Για τις Γυμνασιακές σπουδές εξυπηρετούντο είτε από το Γυμνάσιο Λευκονοϊκού, στο οποίο οι περισσότεροι πηγαινοέρ-

χοντο με ηεωφορείο τα τελευταία χρόνια, καθημερινά, είτε από τα γυμνάσια Αμμοχώστου και Λευκωσίας.

Την όηη ζωή φυσικά της Ακανθούς διαχειρίζονταν επίσημα ο Δήμος Ακανθούς. Η κοινότητα, παρά το μικρό πληθυσμιακό της μέγεθος, αξιώθηκε με έξυπνο τρόπο να απαιτήσει και να πετύχει την ανακήρυξη της σε Δήμο από το 1908. Ο τότε Αρμοστής παραχώρησε κατ' οικονομία τη διοικητική αυτή ρύθμιση ενθουσιασμένος από το πολιτιστικό επίπεδο, τη φιλοξενία και το φιλοπρόοδο των κατοίκων της.

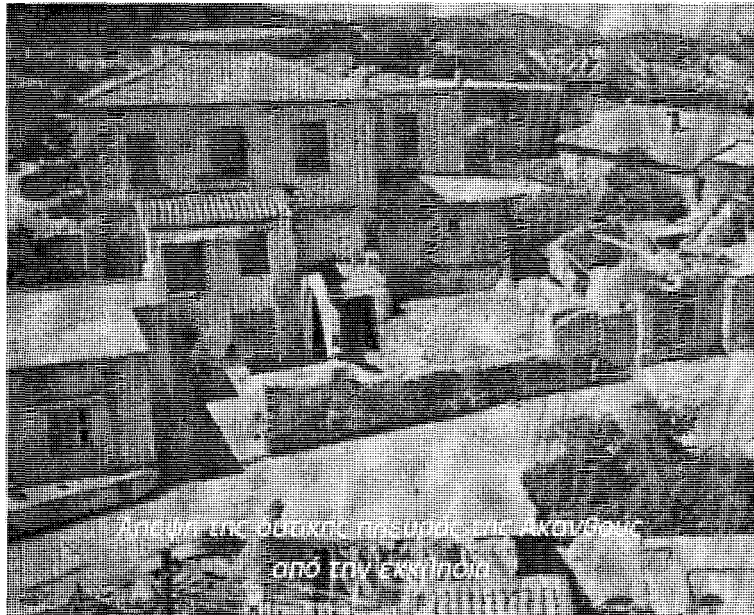
Τούτο το φιλοπρόοδο οι κάτοικοι το απέδειξαν επανειλημμένα τόσο με τη δημιουργία Κοινοτικών έργων, όπως Δημοτικής Αγοράς, Δημοτικού Μεγάρου, Σφαγείου, Νέου Δημοτικού Σχολείου, Αποθηκών για χαρούπια, αλάτι και κηπευτικά όσο και με τη δημιουργία πρωτοποριακών συνεταιρισμών που βοηθούσαν στην καλύτερη προώθηση τόσο των προϊόντων των κατοίκων όσο και στη βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου.

Είναι γνωστή η δημιουργία Συνεργατικών Ιδρυμάτων με στόχο την αυτοδιαχείριση του μόχθου των γεωργών και την αποφυγή της τοκογλυφίας που εξαιτίας

της, τις παλαιότερες εποχές, οθόκληρες περιουσίες επωλούντο σε εξευτελιστικές τιμές από τους δανειστές.

Έτσι από το 1925 δεκατρείς πρωτοπόροι Ακανθιώτες ίδρυσαν τη Συνεργατική τους Εταιρεία που αποδείκτηκε σωτήρια κίνηση για το σύνολο των χωριανών στο πέρασμα του χρόνου. Αυτή αναλάμβανε τόσο την εμπορία των χαρουπιών και των σιτηρών, όσο και την δανειοδότηση των κατοίκων, αηηά και τη χρηματοδότηση πολλών κοινωφελών έργων. Αργότερα επεκτάθηκε και σε άηηες δραστηριότητες στήριξης των αγροτών.

Στην πορεία του χρόνου και σαν φυσική εξέλιξη της Συνεργατικής Πιστωτικής Εταιρείας δημιουργήθηκε και ο Σύνδεσμος φθαρτοπαραγωγών που διαχειριζόταν αποκλειστικά την εμπο-

Απόψη από βυθικό πηγάδι της Ακανθούς από την εγκλησία

ρία των κηπευτικών και την εξυπηρέτηση των κατοίκων με γεωργικά φάρμακα και λιπάσματα.

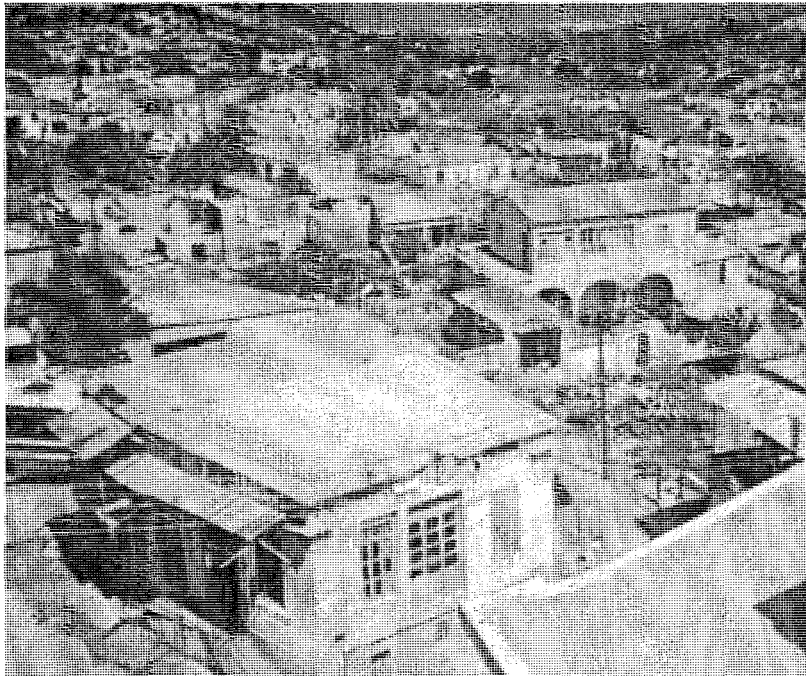
Το ίδιο πνεύμα συνεργασίας και φιλοπατρίας διακατείχε τους Ακαθιώτες και σε κάθε εθνικό κάλεσμα. Πάντα πρόθυμοι για θυσίες προκειμένου να αποκτήσουν την ποθητή τους ελευθερία. Ακαθιώτες τίμησαν με την παρουσία τους όλους τους αγώνες του έθνους με πιο ουσιαστική και δυναμική την προσφορά τους στον αγώνα του 1955-59.

Σχεδόν όλη η κοινότητα σύσσωμη τέθηκε στη διάθεση του αγώνα προσφέροντας υπηρεσίες ανεκτίμητες. Κρησφύγετα σε σπίτια Ακαθιωτών απόκρυψη καταζητούμενων, συμμετοχή σε ομάδες δράσης, αλληλία και συλλήψεις Ακαθιωτών, οι οποίοι βασανίστηκαν απάνθρωπα

στα κρατητήρια των Άγγλων είναι το σκηνικό που συνθέτει την προσφορά της Ακανθούς στον απελευθερωτικό αγώνα του 1955-59. Πολλοί Ακαθιώτες, είτε από τις ηγετικές θέσεις του αγώνα, είτε από τις πιο αφανείς κουβα-

λούν ακόμα και σήμερα τα σημάδια του αγώνα στην ψυχή και στο σώμα τους. Δεν είναι τυχαίο που ο Σταυραετός του Μαχαιρά Γρηγόρης Αυξεντίου αλληλία και ο Κυριάκος Μάτσος έκαμαν στη γη της Ακανθούς τα πρώτα τους κρησφύγετα.

Σήμερα όμως η αναπόληση της Ακανθούς πηηγώνει και ματώνει αγιάτρευ-

Η Ακανθού με το λόφο της Βίκλας στο βάθος

τα, γιατί η όμορφη τούτη κωμόπολη έχει πέσει στα χέρια του Τούρκου κατακτητή, που τη ληηλατεί ασύστολα, ενάντια σ' όλους τους διεθνείς κανονισμούς και συμβάσεις.